

1. Obiekt

LOTNISKO RAKOWICE – CZYŻYNY

karta zbiorcza

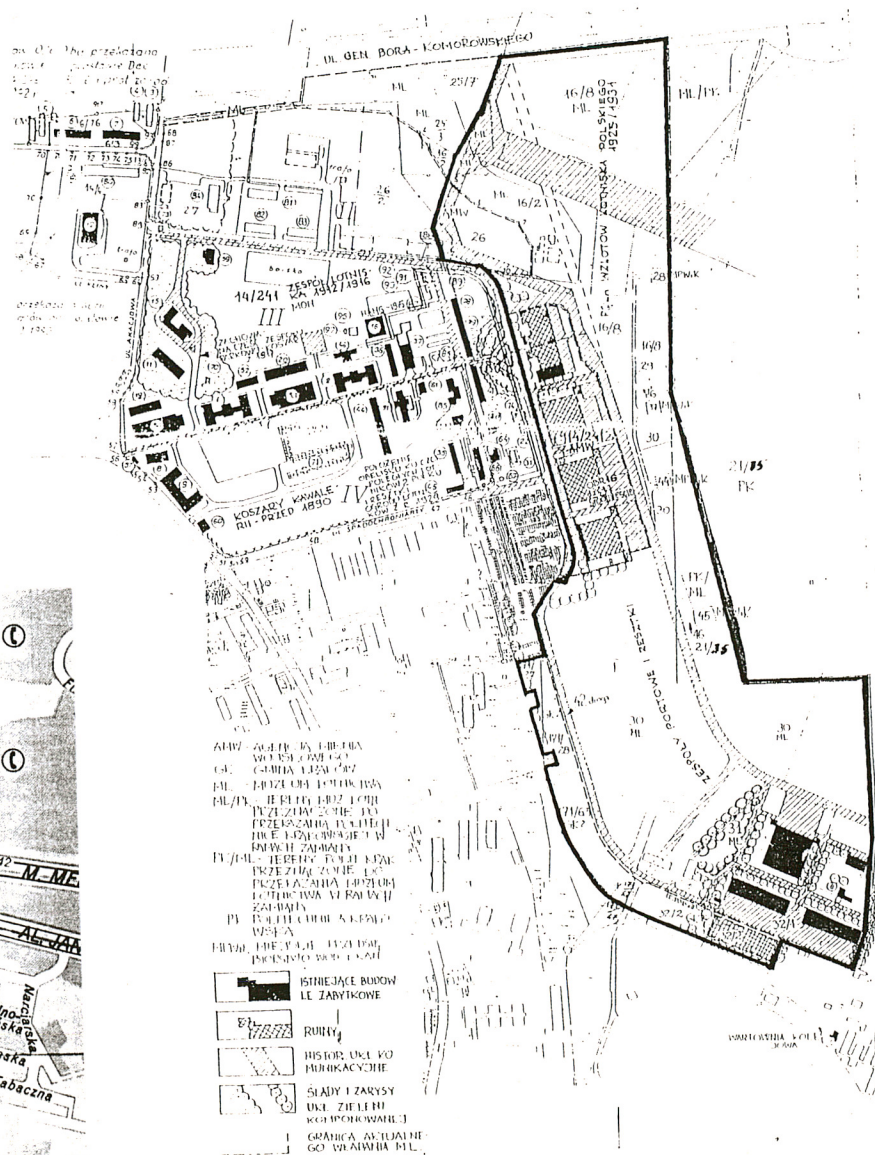
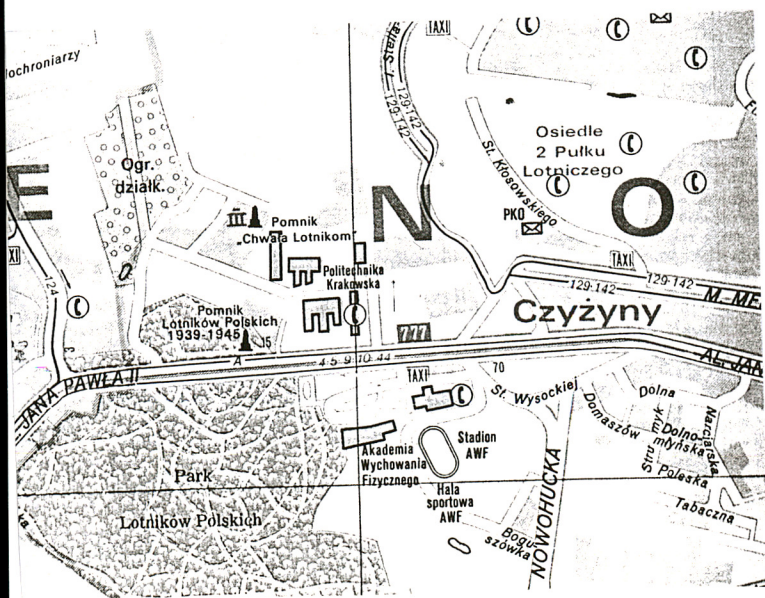
2. Czas powstania

1912 - 1968

3. Miejscowość

KRAKÓW

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

4. Adres **Kraków, ul. Jana Pawła II 39**

nr hipoteczny..... w kartach szczegółowych.....

lub ewid. gruntów.....

5. Przynależność administracyjna

województwo.....małopolskie.....

powiat..krakowski... gmina Kraków

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Rakowice, Czyżyny
/wsie podkrakowskie/

7. Przynależność administracyjna przed 1. VI 1975

województwo.....krakowskie.....

powiat.....miasto Kraków.....

8. Właściciel i jego adres

Muzeum Lotnictwa Polskiego
oraz inni w kartach szczegółowych

9. Użytkownik i jego adres

j. w.

10. Rejestr zabytków

Nr.....A-1106.....data.....02.09.2006.....

12. Autorzy, historia obiektu, określenie stylu

W 1892 na terenie Błoń Rakowickich zaczęły stacjonować i ćwiczyć balony obserwacyjne armii austro-węgierskiej należące do 2 Pułku Artylerii Fortecznej Twierdzy Kraków. Regularne, stałe lotnisko założone zostało w 1912 roku dla potrzeb lotnictwa Austro-Węgier. Tym samym powstało jedno z najstarszych stałych lotnisk w Europie. W 1912 roku dowództwo austriackie utworzyło na tym terenie Flugpark 7 razem z zapleczem technicznym. Stacjonowała tu VII Eskadra Lotnicza wojsk austriackich. W 1916 rozlokowano tu X Eskadrę Uzupełniającą wojsk austriackich. W 1917 roku lotnisko na Rakowicach stało się jednym z punktów etapowych pierwszej w Europie regularnej pocztowej linii lotniczej łączącej Wiedeń z Kijowem i Odessą.

W dniach 30 i 31 października baza lotnicza przechodzi pod komendę polskich władz wojskowych, stając się tym samym pierwszym lotniskiem niepodległej Polski. Zaczęto na nim organizować pierwszą na ziemiach polskich jednostkę lotniczą nazwaną „1 Eskadra Bojowa”. W okresie wojny polsko-bolszewickiej działała tutaj „I Niższa Szkoła Pilotów”, której zadaniem było szkolenie pilotów dla szybko rozbudowującego się lotnictwa wojskowego.

Na Rakowicach działały również warsztaty lotnicze remontujące samoloty i ich silniki. Organizowano też w nich ograniczoną produkcję sprzętu lotniczego. W 1921 roku zostaje zorganizowany w oparciu o istniejące zaplecze techniczne 2 Pułk Lotniczy. W połowie lat 20-tych polskie władze wojskowe podjęły decyzję o rozbudowie lotniska. Efektem tego było powstanie drugiego, co do wielkości lotniska w Polsce. Od 1931 lotnisko było zarazem portem cywilnym. W 1939 we wrześniu lotnisko podzieliło los innych /c. d. wkładka/

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, wnętrza, wyposażenie, instalacje)

Sytuacja: Zespół dawnego lotniska Rakowice - Czyżyny jest usytuowany w północno – wschodniej partii Krakowa na terenach historycznych wsi Rakowice i Czyżyny. Obszar lotniska jest usytuowany pomiędzy ul. Bora – Komorowskiego od północy, a al. Jana Pawła II od południa. Od zachodu ogranicza obszar ul. Ułanów i Akacjowa, od wschodu tereny Specjalnej Strefy Ekonomicznej „Czyżyny”. Pierwotnie lotnisko zajmowało wydłużony obszar o osi podłużnej w układzie wschód – zachód, w wyniku rozbudowy uzyskało oś podłużną w kierunku pd. – wschód – pn. zachód. Po 1963 w wyniku zainwestowania części terenu obszar lotniska znacznie się zmniejszył. We władaniu Muzeum Lotnictwa pozostaje zachodnia część dawnego lotniska, bez zespołów koszarowych lotniska austriackiego i kawalerii (w użytkowaniu wojska do chwili obecnej).

Kompozycja: rozproszona, podporządkowana osi podłużnej wyznaczonej pasami i drogami kołowymi pola wzlotów. Budynki i ich relikty zgromadzone w grupach, układ związany z organizacją techniczną lotniska oraz strukturą jednostek związanych z lotniskiem. W granicach zespołów koszarowych widoczne mocniejsze dążenie do osiowości i uporządkowania układu zabudowy. Kompozycja narastająca etapowo, w związku z rozwojem i przekształcaniem funkcji. Całość obramowana komponowaną zielenią parków i obecnie przekomponowana w duchu parkowym. Kompozycja zatarta współczesnym zainwestowaniem i wprowadzeniem grup nowej zabudowy mieszkalnej oraz komercyjnej.

W skład zespołu dawnego lotniska wchodzi:

1. Zespół koszar kawalerii.
/teren wojskowy/
2. Zespół zabudowy lotniska austriackiego.
/teren wojskowy/
3. Pas startowy.
4. Perymetr.
5. Zespół portu P.L.L. „Lot”.

Nowy Park II Pułku Lotniczego (w granicach wpisu do rejestru zabytków):

6. Hangar nr 4 - pawilon wystawowy.
7. Garaż - budynek zaplecza 2 p. lot.
8. Garaż - niemiecki budynek zaplecza.
9. Wartownia.
10. Spadochronownia.
11. Kancelaria /niemiecka/.
12. Schron podziemny.
13. Zbiornik wodny.
14. Ruiny magazynu i montowni silników.
15. Hangar wystawowy, proj. K. Wielgusa.
16. Pomnik Lotników.
17. Głaz z tablicą pamiątkową.
18. Zespół lotniska aeroklubu.

Zachodni zespół portowy (w granicach wpisu do rejestru zabytków)::

19. Ruiny hangaru dwunawowego
20. Ruiny 3 hangarów 2 p. lot.
21. Ruiny pomnika Lotników Polskich
22. Aleja przy zespole hangarowym

14. Kubatura w kartach szczegółowych	15. Powierzchnia użytkowa w kartach szczegółowych	6. Przeznaczenie pierwotne Lotnisko wojskowe	17. Użytkowanie obecne Muzeum, park, tereny inwestycyjne, tereny wojskowe.
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja (po1945 r.)</p> <p>W 1963 zapadła decyzja o likwidacji lotniska. Wówczas zapoczątkowano stałą wystawę lotniczą Aeroklubu Krakowskiego. W 1968 ukonstytuowanie Muzeum lotnictwa i Astronautyki w Krakowie. Projekt rozbudowy i zagospodarowania południowego kompleksu hangarowego. 1970 -1980 parcelacja terenów lotniska i zabudowa mieszkaniowa oraz budynkami Politechniki Krakowskiej. Wyburzenia obiektów lotniskowych (m. in.: hamowni, obiektów kolejowych, ruin hangaru nr 7, strzelnicy broni pokładowej, budowli ziemnych, głównego budynku koszar lotniczych, wartowni, kantyny, austriackiego budynku zaplecza technicznego). Budowa budowli biurowych i warsztatowych. Obrzeża zagospodarowane na dzikie ogródki działkowe.</p> <p>Od 1990 rewaloryzacja i rekompozycja terenów objętych przez Muzeum Lotnictwa Polskiego. 1992 nowy hangar ekspozycyjny proj. K. Wielgusa. Po 2002 odtworzenie drogi kołowania, odgruzowanie części ruin hangarów 2 p. lot. Budowa wałów sztucznego horyzontu i nowa kompozycja ekspozycji plenerowej Muzeum. Na obrzeżach budowa osiedli mieszkaniowych oraz zagospodarowanie Specjalnej Strefy Ekonomicznej „Czyżyny”.</p> <p>Dokumentacja prac remontowych w archiwum Muzeum Lotnictwa Polskiego. Dane o pracach w kartach szczegółowych.</p>		<p>19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</p> <p>Zespół zachowany częściowo, częściowo rozparcelowany i zainwestowany. W granicach wpisu do rejestru zabytków i użytkowania przez Muzeum Lotnictwa Polskiego zespół Nowego Parku II Pułku Lotniczego, Zachodniego Zespołu Portowego oraz pola wzlotów. Po za wpisem zespół zabudowy lotniska austriackiego i zespół koszar kawalerii (tereny wojskowe) oraz port lotniczy P.L.L. „Lot” (w obszarze współczesnych inwestycji). Funkcja lotniskowa zachowana szczątkowo (lądowisko dla śmigłowców). Pozostałości kompozycji, urządzeń i zabudowy lotniskowej czytelne, z licznymi cennymi zespołami i obiektami architektonicznymi, małej architektury, zieleni komponowanej oraz ruin i reliktyw. Kompozycja częściowo zatarta. Zagrożenie destrukcją układu przestrzennego z powodu naporu parcelacji i inwestycji.</p> <p>Poszczególne obiekty historyczne w stanie zróżnicowanym, od bardzo dobrego, po dostateczny i reliktowy (ruiny).</p> <p>Stan obiektów w kartach szczegółowych.</p>	
<p>20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</p> <p>Realizacja koncepcji Parku Lotniczego. Opracowanie kompleksowej dokumentacji obiektów niepozostających we władaniu Muzeum Lotnictwa Polskiego. Zagospodarowanie zespołów koszarowych na cele Muzeum i kultury, jako obiekty współtworzące park lotniczy. Remonty konserwatorskie poszczególnych obiektów. Utworzenie parku kulturowego.</p>			

21. Akta archiwalne i źródła ikonograficzne (rodzaj, numer i miejsce przechowywania)

- Muzeum Lotnictwa Polskiego – dokumentacja archiwalna i projektowa.
- Instytut Architektury Krajobrazu Politechniki Krakowskiej – opracowania dokumentacyjne i studialne, koncepcja Lotniczego Parku Kulturowego, oprac. zespół dr inż. arch. K. Wielgusa, pod kierunkiem prof. dr hab. inż. arch. Marii Łuczyńskiej-Bruzdy.
- Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków –teczka adresowa, korespondencja konserwatorska

23. Uwagi różne

24. Opracowanie karty ewidencyjnej

mgr inż. arch. Ludomir Książek.
listopad 2006 r.

plany, rysunki	j.w.
----------------	------

zdjęcia fotogr. j.w., listopad 2006 r.

miejsce przechowywania negatywów u autora

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO

22. Bibliografia

- K. Wielgus, *Zarys lotniczych tradycji Krakowa do roku 1939* /w:/ Zabytki komunikacji w krajobrazie, Kraków 1995 /Folder Europejskich Dni Dziedzictwa Kulturowego/, s. 4 – 21.
- W. Klimek, *Proces rewaloryzacji zabytkowych kolekcji lotniczych*, /w:/ Zabytki komunikacji w krajobrazie, Kraków 1995 /Folder Europejskich Dni Dziedzictwa Kulturowego/, s. 22 – 28.
- K. Wielgus, *Rakowice. Lotnisko Twierdzy*, Atlas Twierdzy Kraków, Seria I, Tom 5, Kraków 1996.
- Instytut Architektury Krajobrazu Politechniki Krakowskiej, opracowanie zbiorowe zespół dr inż. arch. K. Wielgusa, pod kierunkiem prof. dr hab. inż. arch. Marii Łuczyńskiej-Bruzdy, *Studium historyczne i architektoniczno – krajobrazowe terenów dawnego lotniska Rakowice – Czyżyny w Krakowie*, mpis. Kraków 1998.
- K. Panek, K. Wielgus (red.), *Z galicyjskich pól wzlotów*, Tarnobrzeg - Kraków 1999.
- K. Wielgus, *Rakowice – Czyżyny lotnisko Krakowa*, Acta Aeronautica, Kraków 2002.
- Instytut Architektury Krajobrazu Politechniki Krakowskiej, opracowanie zbiorowe zespół dr inż. arch. K. Wielgusa, pod kierunkiem prof. dr hab. inż. arch. Marii Łuczyńskiej-Bruzdy, *Lotniczy park Kulturowy na terenie zachodniej części dawnego lotniska Rakowice – Czyżyny w Krakowie. Koncepcja architektoniczno – krajobrazowa*, mpis. Kraków 2002.

25. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

26. Załączniki

Wkładka nr 1, 2, 3.
Karty szczegółowe.

1. Miejscowość KRAKÓW	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) LOTNISKO RAKOWICE – CZYŻYNY karta zbiorcza	3. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego) c. d. poz. 12 Historia:
-------------------------------------	--	---

c. d. poz. 12 Historia:

polskich baz lotniczych, było kilkakrotnie bombardowane przez niemieckie bombowce. W okresie II wojny światowej lotnisko krakowskie było wykorzystane przez niemiecką Luftwaffe. Stało się jedną z baz lotniczych biorących udział w przygotowaniach do ataku niemieckiego na Związek Radziecki w 1941 roku. W styczniu 1945 roku lotnisko zajęli Rosjanie. W połowie 1945 roku przekazali je polskim władzom wojskowym. W 1963 roku lotnisko Rakowice-Czyżyny zostaje zlikwidowane z powodu rozbudowy kombinatu metalurgicznego i towarzyszących mu osiedli mieszkaniowych. Część obiektów dawnego lotniska została przejęta przez Muzeum Lotnictwa Polskiego. Zajmuje ono ocalałe polskie obiekty lotniskowe, w skład których wchodzi duży hangar lotniczy i zaplecze garażowo-magazynowe, zbudowane na przełomie lat 20- i 30-tych XX w. oraz trzy budynki zbudowane przez Niemców w okresie II wojny światowej. Powstanie Muzeum związane jest z zorganizowaniem w 1964 roku przez Aeroklub Krakowski wielkiej Wystawy Lotniczej na terenie byłego lotniska Rakowice-Czyżyny. W związku z tym do Krakowa od 1963 roku zaczęto zwozić eksponaty lotnicze, które były już wcześniej, od zakończenia działań wojennych, gromadzone z myślą o przyszłym muzeum lotnictwa. Po zakończeniu wystawy lotniczej w 1964 roku, w oparciu o zgromadzone zbiory, powstaje Ośrodek Ekspozycji Sprzętu Lotniczego przy Aeroklubie Krakowskim. Był on w dalszym ciągu wzbogacany eksponatami. W 1967 roku Ośrodek został przejęty przez Naczelną Organizację Techniczną i nazwany „Muzeum Lotnictwa”. W 1971 Muzeum przejęło Ministerstwo Komunikacji, wówczas nadano placówce statut gwarantujący osobowość prawną. W 1987 teren Muzeum został ogrodzony. W 1992 w Muzeum Lotnictwa Polskiego powstał projekt utworzenia Lotniczego Parku Kulturowego, opracowany wspólnie z Instytutem Architektury Krajobrazu Politechniki Krakowskiej pod kier. prof. Marii Łuczyńskiej-Bruzdy. Na mocy decyzji Zarządu i Rady Miasta Krakowa, Wojewody Małopolskiego oraz Zarządu Województwa Małopolskiego na realizację Lotniczego Parku Kulturowego przekazane zostało około 20 ha, a projekt włączony został w Strategię Rozwoju Województwa Małopolskiego (docelowo obszar całego Lotniczego Parku Kulturowego obejmować ma tereny o łącznej powierzchni 41,1 ha). W 2001 zakończono formowanie kopca widokowego i wałów ziemnych określających nową perspektywę lotniska i oddzielających je optycznie od pobliskich osiedli mieszkaniowych. Wzdłuż wału utworzono plenerową wystawę obrazującą rozwój samolotów bojowych służących w lotnictwie polskim od lat 50. po dzień dzisiejszy (Aleja Migów).

Fazy przekształceń:

1. 1880 – 1912 – powstanie koszar kawaleryjskich 1880. Stacjonowanie kompanii balonowej od 1892.
2. 1912 – 1913 - budowa stałego lotniska wojskowego Flugpark 7.
3. 1914 – 195 - rozbudowa lotniska w formie półstałej, w warunkach wojennych, dla potrzeb pięciu kompanii lotniczych.
4. 1916 – 1917 - rozbudowa stałego lotniska wojskowego, budynki zaplecza i koszar lotniczych, kompozycja zieleni. towarzyszącej, prawdopodobnie realizacja koncepcji arch. Theisza.
5. 1918- budowa 4 hangarów łukowych dla c. k . 10 Zapasowej Kompanii Lotniczej oraz hangarów balonowych, przejęcie lotniska przez wojsko polskie.
6. 1918 – 1925 – Rozbudowa lotniska dla 2 Puku Lotniczego Wojska Polskiego.

7. 1925 – 1931 - poszerzenie lotniska (pola wzlotów) o 50 ha, budowa zespołu 5 hangarów łukowych stalobetonowych o wiszącej konstrukcji dachów (proj. inż. Koziołek oraz prof. Stella – Sawicki. Budowa zespołu kolejowego i magazynowego (Nowy Park 2 Pułku Lotniczego).
8. 1931 – 1939 Likwidacja hangarów łukowych austriackich, konsolidacja przestrzenna lotniska. Budowa systemu drożni lotniskowej oraz płyt przedhangarowych. Budowa hamowni silników, garaży i infrastruktury technicznej.
9. 1939 – zniszczenia w wyniku bombardowań we wrześniu 1939.
10. 1939 – 1945 – odbudowa i rozbudowa lotniska p[rzez Niemców. Budowa m. in. kancelarii lotniska, garaży, spaochronowni, schronów i magazynów.
11. 1945 – wysadzenie budowli lotniskowych przez wycofujących się Niemców.
12. 1945 – 1963 prowizoryczne naprawy oraz adaptacja lotniska dla potrzeb lotnictwa wojskowego i cywilnego. Odbudowa 2 hangarów stalobetonowych. Likwidacja lotniska w 1963.
13. 1968 – do dziś - rozwój Muzeum Lotnictwa Polskiego. Częściowa degradacja i zabudowa terenów lotniska niepozostających we władaniu Muzeum.
14. 1992 – do dziś – starania o realizację koncepcji utworzenia Lotniczego Parku Kulturowego.

Zespół zabudowy lotniska Rakowice – Czyżyny stanowi unikatowy w skali Europy zabytek techniki i gromadzi liczne, reprezentatywne przykłady rozwiązań projektowych i technicznych związanych z rozwojem lotnictwa wojskowego i cywilnego w Polsce.

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
KRAKÓW	LOTNISKO RAKOWICE – CZYŻYNY karta zbiorcza	Plany i fotografie dodatkowe.

Spis fotografii:

1. Widok ogólny z aleją MIGÓW
2. Widok ogólny z nowymi hangarami w tle.
3. Aleja na zach. od zespołu hangarowego.
4. Fragment pasa startowego.
5. Perymetr
6. Połączenie perymetru z pasem startowym.
7. Hangar 2 pułku lotniczego– główny pawilon wystawowy.
8. Hangar, proj. K. Wielgus.
9. Budynek zaplecza 2 pułku lotniczego
10. Niemiecki budynek zaplecza technicznego.
11. Niemiecka kancelaria lotniska
12. Spadochronownia
13. Zbiornik
14. Schron magazynowy
15. Ruiny hali warsztatowej
16. Ruiny hangaru
17. Relikty pomnika Lotników Polskich
18. Pomnik Lotników.
19. Głaz z tablicą pamiątkową.

1. Miejscowość

KRAKÓW

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

LOTNISKO RAKOWICE – CZYŻYNY

karta zbiorcza

3. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)

Fotografie dodatkowe.

1. Miejscowość

KRAKÓW

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

LOTNISKO RAKOWICE – CZYŻYNY

karta zbiorcza

3. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)

Fotografie dodatkowe.

1. Miejscowość

KRAKÓW

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

LOTNISKO RAKOWICE – CZYŻYNY

karta zbiorcza

3. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)

Plany i fotografie dodatkowe.

Spis fotografii:

1. Widok ogólny z aleją MIGÓW
2. Widok ogólny z nowymi hangarami w tle.
3. Aleja na zach. od zespołu hangarowego.
4. Fragment pasa startowego.
5. Perymetr
6. Połączenie perymetru z pasem startowym.
7. Hangar 2 pułku lotniczego– główny pawilon wystawowy.
8. Hangar, proj. K. Wielgus.
9. Budynek zaplecza 2 pułku lotniczego
10. Niemiecki budynek zaplecza technicznego.
11. Niemiecka kancelaria lotniska
12. Spadochronownia
13. Zbiornik
14. Schron magazynowy
15. Ruiny hali warsztatowej
16. Ruiny hangaru
17. Relikty pomnika Lotników Polskich
18. Pomnik Lotników.
19. Głaz z tablicą pamiątkową.

